

T.C.
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
2.DAİRE KARARI

Başvuru Numarası : 2024/637
Toplantı Tarihi/Sayısı : 2.7.2024/48
Karar Numarası : 2024/556
Başvuran : Eşit Haklar İçin İzleme Derneği
Başvuran Vekili : -
Adres : Gümüşsuyu Mah. Ağa Çırağı Sk. Pamir Apt. No: 7/1 Beyoğlu/
İSTANBUL
Muhatap Kurum/Kişi : -
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 8'inci maddesinde yer alan düzenleme ile aynı oranda zihinsel engellilik oranına sahip iki kişi hakkında kısıt kararı olanın seçim kütüğünden düşürülürken hakkında kısıt kararı olmayanın seçim kütüğünde kayıtlı olmaya devam etmesi ve oy kullanmasının ayrımcılık oluşturduğu iddiasına ilişkindir.

II. İDDİA VE TALEP

2. Eşit Haklar İçin İzleme Derneği'nin başvurusunda; Derneğin çalışma alanlarından birinin dezavantajlı grupların seçme ve seçilme hakkına diğer herkesle eşit fırsatlarda erişiminin sağlanması olduğu, seçme ve seçilme hakkının Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'yle güvence altına alındığı, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un "Seçmen olamayanlar" başlıklı 8'inci maddesinin "Aşağıdaki kimseler seçmen olamazlar: 1. Kısıtlı olanlar, 2. Kamu hizmetinden yasaklı olanlar." şeklinde hüküm altına alındığı, bu düzenleme ile kısıtlı olanların seçme hakkının kategorik olarak ortadan kaldırıldığı ve hakkında kısıt kararı verilen zihinsel engellilerin otomatik olarak seçmen kütüklerinden silindiği, söz konusu düzenlemenin aynı zamanda kısıtlanan kişilerin seçmen olamayacağına ilişkin genel bir düzenleme olduğu, oysa insan hakları hukuku bakımından genel düzenlemelerin bazı gruplar bakımından dolaylı ayrımcılık yaratma riskinin dikkate alınması gerektiği, söz konusu düzenlemenin aynı durumdaki kişiler bakımından ayrımcı sonuçlara yol açabileceği, Birleşmiş Milletler (BM) Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'ye (Sözleşme) aykırı olmasına rağmen ülkemizde engellilik değerlendirmesinin tıbbi oranlar üzerinden yapıldığı, yakınları tarafından hakkında kısıt kararı aldırılmamış zihinsel engelli vatandaşların bulunduğu, söz konusu Kanun maddesi gereği aynı oranda zihinsel engellilik oranına sahip iki kişiden hakkında kısıt kararı olanın seçim kütüğünden düşürülürken kısıt kararı olmayanın seçim kütüğünde kayıtlı olmaya devam ettiği ve oy kullandığı, zihinsel engellilerin haklarında kısıt kararı olsa bile insan hakları sözleşmelerinde tanınan seçme hakkından faydalanması gerektiği, seçme hakkı bakımından kısıtlılığa dayalı ayrımcılığın Türkiye ile aynı mevzuat ve uygulamaya sahip olan Macaristan için Alajos Kiss tarafından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşındığı, buna ilişkin Mahkemenin entelektüel ya da zihinsel

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

anlamda engelli olanlara tek bir sınıf olarak muamelede bulunmanın sorunlu bir sınıflandırma olduğu ve bu kimselerin hakları üzerinde yapılan sınırlandırmaların katı bir denetime tabi tutulması gerektiği ve kişinin yapabilirliklerine bakılmaksızın kısmi vesayet altındaki herkesin oy kullanmasının mutlak surette engellenmesinin kabul edilebilir takdir yetkisinin içinde olmadığı gerekçeleriyle ihlal kararı verdiği, bu karar üzerine Macaristan'ın yasalarında değişiklik yaparak oy kullanma hakkından mahrumiyeti her birey için yapılacak değerlendirmenin sonucuna bağladığı, bu değişiklik sonrasında Macaristan hakkında aynı konuda BM Engelli Hakları Komitesine yapılan başvuru üzerine yapılan mevzuat değişikliği ile uygulamaya konulan bireysel kapasite değerlendirmesinin de ayrımcı olduğu ve makul sınırlama öngörmediğine karar verildiği, uluslararası insan hakları sözleşmelerine taraf olan devletlerin iç hukuklarını Sözleşme'ye uygun hale getirmelerinin Devletlerin yükümlülüğünde olduğu ve Türkiye'nin de Sözleşme'ye taraf olduğu, nitekim Türkiye'nin Sözleşme yükümlülüğü gereğince BM Engelli Hakları Komitesine sunduğu taraf devlet raporu üzerine Komite tarafından 2019 yılı Nisan ayında yayımlanan Nihai Gözlem Raporunda 298 sayılı Kanun'un değiştirilerek zihinsel ya da psikososyal engelli bireylere seçme ve seçilme hakkını yasaklayan hükümlerin kaldırılması yönünde tavsiyede bulunduğu, 6701 sayılı Kanun'da yer alan Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmelerinin izlenmesi görevinin ilgili komitelerin tavsiyelerinin yerine getirilmesine ilişkin durumun izlenmesini de kapsadığı iddia edilmekte; 298 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının zihinsel engelliler bakımından ayrımcılık oluşturduğunun tespit edilmesi, insan hakları normlarına uygun kanuni düzenleme yapılması hususunda gereğinin yapılması talep edilmektedir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

3. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Yasama yetkisi" başlıklı 7'nci maddesi şöyledir:

"Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez."

4. Anayasa'nın "Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri" başlıklı 87'nci maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; ..."

5. 20/4/2016 tarihli ve 29690 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun "Kurumun görevleri" başlıklı 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının ilgili bentleri şöyledir:

"(1) Kurumun görevleri şunlardır: ... f) İnsan hakları ihlallerini resen incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek. g) Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek. ... i) Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek. ..."

6. 6701 sayılı Kanun'un "Başvurular" başlıklı 17'nci maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(...)"

(4) Yasama ve yargı yetkilerinin kullanılmasına ilişkin işlemler, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler başvurunun konusu olamaz."

(...)

(9) *İşleme konulamayacak başvurular ve gerekçeli kabul edilmezlik kararları ile başvuruya ilişkin diğer usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.*”

7. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in “*Başvurunun kanuni temsilci veya vekil aracılığıyla yapılması*” başlıklı 37’nci maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“(1) Başvurular, kanunî temsilci veya vekil tarafından da yapılabilir. Kanunî temsilci veya vekil aracılığıyla yapılan başvurularda temsile veya vekâlete dair geçerli bir yetki belgesinin sunulması zorunludur.”

8. Mezkûr Yönetmelik’in “*Başvuru konusu teşkil etmeyecek işlem ve kararlar*” başlıklı 40’inci maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“(1) Yasama ve yargı yetkilerinin kullanılmasına ilişkin işlemler, Hâkimler ve Savcılar Kurulu kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler başvurunun konusu olamaz.”

9. Mezkûr Yönetmelik’in “*Ön incelemenin yapılması*” başlıklı 48’inci maddesinin birinci fıkrasının ilgili bendi şöyledir:

“(1) Kuruma yapılan başvurular, inceleme ve araştırmaya geçilmeden önce ön incelemeye tabi tutulur ve sonucunda; a) Kurumun görev alanına girip girmediği, ... yönlerinden incelenir.”

10. Mezkûr Yönetmelik’in “*Gerekçeli kabul edilmezlik kararı*” başlıklı 67’nci maddesinin birinci ve ikinci fıkrası şöyledir:

“(1) Ön inceleme aşamasında, başvurunun açıkça dayanaksız olup olmadığı, başvurunun hakkın kötüye kullanımını teşkil edip etmediği, ayrımcılık yasağı ihlalden kaynaklanan bir zararın bulunup bulunmadığının tespiti açısından incelenebilirliğin esasla birlikte incelenmesi kararlaştırılan başvurularda ilişkin esas inceleme ve araştırma aşamasında söz konusu koşulları taşımayan başvurularda ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir.

(2) Ön inceleme aşamasında incelenebilir bulunan ya da incelenebilirliği esasla birlikte incelenmesi ve araştırılması kararlaştırılan başvuruların 48’inci maddede belirtilen gerekli koşulları taşımadığının anlaşılması halinde de bu başvurularda ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir.”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

11. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun amacı, insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmektir.

12. 6701 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesinde; insan hakları ihlallerini resen incelemek, araştırmak,

karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek, ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek Kurumun görevleri arasında sayılmıştır.

13. Bununla birlikte başvuru; 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 8'inci maddesinde yer alan düzenleme ile aynı oranda zihinsel engellilik oranına sahip iki kişiden hakkında kısıt kararı olanın seçmen kütüğünden düşürülürken hakkında kısıt kararı olmayanın seçim kütüğünde kayıtlı olmaya devam etmesi ve oy kullanmasının ayrımcılık oluşturduğu, Türkiye'nin Sözleşme yükümlülüğü gereğince BM Engelli Hakları Komitesine sunduğu taraf devlet raporu üzerine Komite tarafından 2019 yılı Nisan ayında yayımlanan Nihai Gözlem Raporunda 298 sayılı Kanun'un değiştirilerek zihinsel ya da psikososyal engelli bireylere seçme ve seçilme hakkını yasaklayan hükümlerin kaldırılması yönünde tavsiyede bulunduğu iddialarıyla 298 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasının insan hakları normlarına uygun olarak yeniden düzenlenmesi talebine ilişkindir.

14. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 17'nci maddesinde ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişinin Kuruma başvuru yapabileceği düzenlenmiş olup, Kuruma yapılan başvurularda "doğrudan zarar görme" şartı aranmaktadır. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 37'nci maddesinde ise, başvuruların kanunî temsilci veya vekil tarafından da yapılabileceği, kanunî temsilci veya vekil aracılığıyla yapılan başvurularda temsile veya vekâlete dair geçerli bir yetki belgesi sunulmasının zorunlu olduğu ifade edilmiştir. Başvuru dilekçe ve eklerinin incelenmesi neticesinde, başvuran Derneğin ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar gören sıfatını haiz olmadığı, ayrıca bir başkasını temsile veya vekâlete dair geçerli bir yetki belgesinin de sunulmadığı anlaşılmıştır.

15. Öte yandan, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un "Seçmen olamayanlar" başlıklı 8'inci maddesi şöyledir:

"Aşağıdaki kimseler seçmen olamazlar:

1. Kısıtlı olanlar,

2. Kamu hizmetinden yasaklı olanlar."

16. Anayasa'nın 7'nci ve 87'nci maddelerinde ise; yasama yetkisinin münhasıran Türkiye Büyük Millet Meclisinin uhdesinde olduğu hükme bağlanmıştır. Bu bakımdan; kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak yasama yetkisi kapsamında kalmaktadır.

17. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 17'nci maddesinde, yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemlerin başvuru konusu olamayacağı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 40'inci maddesinde ise yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemlerin Kurumun görev alanına girmediği hükme bağlanmıştır.

18. Başvuru dilekçesi yukarıda yer alan mevzuat hükümleri ile birlikte incelendiğinde; başvuranın ehliyet kriterini sağlamadığı, öte yandan başvuranın ehliyet kriterini sağlasa bile başvuru konusu talebin kanuni

düzenlemeden kaynaklandığı, kanuni düzenleme yapma görev ve yetkisinin münhasıran Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğu gerekçeleriyle 6701 sayılı Kanun'un 17'nci maddesinin birinci fıkrası ve dördüncü fıkrası ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 37'nci ve 40'ıncı maddeleri gereği Kurumumuza başvuru konusu teşkil etmeyecek işlemler arasında yer alan başvurunun inceleme şartlarını taşımadığı, bu nedenle başvurunun kabul edilmez olduğu kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

A. Başvurunun KABUL EDİLMEZ OLDUĞUNA,

B. Kararın başvurana tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

2/7/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Daire Başkanı

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Üye

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Üye

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Üye

e-imzalıdır

Ünal SADE
Üye